

kumaşın kullanılması uygun görülmez. Erkekler için ipekli kumaştan kefen yapılması câiz görülmezken kadınlar için ipekten ve za'feranla usfur denilen boyalarla boyanmış bezden kefen yapılması genelde câiz veya kerâhetle birlikte câiz görülmüştür.

Cenazenin yıkanıp kurulanmasının ardından kefenlemeye geçilir. Sünete uygun kefenleme usulünde (Buhârî, "Cenâ'iz", 12-20; Müslim, "Cenâ'iz", 44-49; Ebû Dâvûd, "Cenâ'iz", 34-37), kefen ve cenazeye güzel kokular sürüldükten sonra lifâfe tabut içine veya düz bir yere, onun üzerine de izâr serilir. Ardından cenaze kefen gömleği giydirilerek ve elleri iki yana bırakılarak izârın üstüne konur. Erkek ölüde izâr önce soluna, sonra sağına getirilerek sarılır, peşinden lifâfe de aynı şekilde sarılır. Açılmasından korkulursa kefen bir kuşakla da bağlanabilir. Kadın ölüde ise saçları ikiye ayrılarak kefen gömleği üzerinden göğsü üstüne konulur ve üzerine yüzünü de örtecek şekilde baş örtüsü yerleştirilir. Ardından üstüne izâr sarılır ve izârın üzerinden göğüs örtüsü bağlanır, daha sonra lifâfe sarılır. Göğüs örtüsü lifâfeden sonra da bağlanabilir.

Kefen kural olarak ölen kişinin malından karşılanır. Kefen harcamaları ölenin borcundan, vasiyetinden ve vârislerin haklarından önce gelir. Ölünün tekfin masraflarını vârislerinden biri karşılamışsa bu masrafları ölünün terekesinden alabilir. Geriye mal bırakmamış kimselerin kefen masrafı hayatta iken nafakasını vermekle yükümlü bulunduğu kimselere aittir. Böyle bir kimsesi yoksa duruma göre devlet bütçesinden veya bölgenin müslüman halkı tarafından karşılanır. Hanefî mezhebinde fetvaya esas olan, Şâfiî mezhebinde daha sahih kabul edilen, Mâlikî mezhebinde de kısmen benimsenen görüşe göre arkada mal bıraksın bırakmasın kadınların kefenleri hayatlarındaki nafaka yükümlülüğünün devamı olarak kocalarına aittir. Ölen kocanın kefen yükümlülüğünün karısına ait olmadığı hususunda ise fakihlerin ittifakı vardır.

Yensiz ve yakasız, dikişsiz ve oyasız sadece birkaç parça bezden ibaret olan kefen, bir yönüyle ölünün bedenini örtme görevini yerini getirdiği gibi bir yönüyle de insanın bu dünyadan bir şey götüremeyeceğini, doğduğu gibi çıplak gideceğini ve dünyanın fâniliğini temsil eder. Temiz bir bezden olması, güzel kokular sürülmesi ve kefenlemenin özenle yapılması ise insan saygınlığının ve geride kalanlara hürmetin bir gereğidir.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Cenâ'iz", 12-20; Müslim, "Cenâ'iz", 44-49; Ebû Dâvûd, "Cenâ'iz", 34-37; Ya'kûbî, *Târih*, II, 13; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, I, 129-131; Kâsânî, *Bedâ'i'*, I, 306-309; İbn Kudâme, *el-Muğ-nî*, Kahire 1388/1968, II, 346-352; Şemseddin er-Remîlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, II, 455-465; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), II, 202-207; Cevâd Ali, *el-Mufaşsal*, V, 160-161; Vehbe ez-Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dimaşk 1405/1985, II, 471-480; "Tekfîn", *Mu.F.*, XIII, 236-248.

MEHMET KESKİN

KEFEVÎ, Mahmûd b. Süleyman (محمود بن سليمان الكفوي)

(ö. 990/1582)

Hanefî fukahasının
biyografisine dair eserleriyle tanınan
Osmanlı âlimi.

Kırım yarımadasının güneydoğu sahilindeki Kefe şehriden olup ilk tahsilini burada yaptıktan sonra 949 (1542) yılında İstanbul'a gitti. Ebû Bekir el-Kefevî el-Kâdirî'den tasavvuf terbiyesi aldı. Kaplıca müderrisi Kadızâde Ahmed Şemseddin Efendi ve Sahn-ı Semân müderrisi Abdurrahman Efendi'nin derslerine devam etti. Bu hocası 953'te (1546) Halep kadılığına tayin edilince Anadolu kazaskeri Ma'lûl Emîr Efendi'ye intisap etti ve 959'da (1552) ona mülâzim oldu. Kefevî, eserinin birinci "ketîbe"sinin başında son iki hocası ile Muhammed b. Abdülvehhâb adlı hocasını anarak Ebû Hanîfe'ye ulaşan hoca zincirlerini kaydeder (vr. 41^a). 961'de (1554) 20 akçe ile İstanbul'da Molla Gürânî Medresesi müderrisliğine getirilen Kefevî, daha sonra çeşitli defalar memleketi Kefe'de kadılık ve emvâl müfettişliği yaptı, ardından Gelibolu'ya kadı oldu. 987'de (1579) Çivizâde Mehmed Efendi Rumeli kazaskeri, Kadızâde de şeyhülislâm iken mâzûlen İstanbul'a döndü. 990 (1582) yılı başında vefat etti. Atâî inşâda kudretli olduğunu, Arapça ve Türkçe şiirler yazdığını, eşsiz diye nitelendirdiği meşhur eserinden başka bazı risâleleri ve ta'likatı bulunduğunu kaydeder (*Zeyl-i Şekâik*, s. 273).

Kefevî, tam adı *Ketâ'ibü a'lâmi'l-aḥyâr min fuḫahâ'i mezhebi'n-Nu'mâni'l-muhtâr* olan eserini altmış yaşında iken kaleme aldığını belirtir. Âlimlerin tâbi tutulduğu gruplandırılmayı bu tür eserlerde yaygın olan "tabakat" yerine "ketîbe" (çoğulu ketâib) adıyla yaptığından kitabını bu şekilde adlandırmıştır. Müellif katıldığı ilim meclislerinde insanların ho-

ca ile talebelerini, ictihad ve taklid ehlini birbirinden ayıramadıklarını görünce bu eseri yazmaya başladığını, mütekaddimîn ve müteahhirîn, müctehid ve mukallid tanınmış Hanefî fukahasını asır ve tabakalara göre bu eserde topladığını söyler. Kitabın önemli bir özelliği olarak da sadece biyografik mâlûmatla yetinmeyip âlimlerin rivayet ve isnadlarına, farklı görüşlerine ve kendileriyle ilgili dikkat çekici bilgilere de yer verdiğini, daha önceki tabakat müelliflerinin bu hususu ihmal ettiklerini belirtir.

III. Murad'a ithaf ettiği eserin "unvan", "burhan", "erkân", "sultan" şeklinde dört başlığa ayırdığı giriş kısmında Kefevî ilk başlıkta ictihad, müctehid imamlar, Hanefî ulemâsının ictihad ehliyeti açısından gruplandırılması konusunda bilgi verip değerlendirmede bulunur. İkinci başlıkta din, hidayet, fıkıh, hikmet, millet, şeriat ve fitrat gibi kavramlar; üçüncü başlıkta peygamberler ve Resûl-i Ekrem; son başlıkta da Hz. Peygamber zamanında yönetim ve yargı, Resûlullah'ın tasarruflarının teşri' bakımından değerlendirilmesi, usul ve fûrûlîmî, ashâbın ilimde önde gelenleri hakkında bilgi verdikten sonra ashap, tâbiîn ve müctehid imamlar ayrı birer bölüm olarak zikredilir. Ardından Hanefî fukahası yirmi iki bölüme ayrılır ve her tabakada mevcut âlimlerin biyografileri kaydedilir. Her bölümden sonra o dönemde yaşayan meşhur evliya ve sulehâya da yer verilmiştir.

Biyografik bilgiler için başta Kureşî'nin *el-Cevâhirü'l-muḍıyye*'si ve İbn Kutluboğa'nın *Tâcü't-terâcim*'i olmak üzere çeşitli tabakat ve tarih kitaplarından faydalanan müellif, âlimlerin görüşleri ve bazı biyografik ve bibliyografik bilgilerle ilgili olarak da meşhur fıkıh ve fetva kitaplarına atıflarda bulunur. Ayrıca çağdaşlarına dair şifâhî bilgilere başvurur.

Muhteva ve hacim bakımından Hanefî tabakat kitapları içinde önemli bir yeri bulunan eser, son dönem ulemâsından Abdülhay el-Leknevî'nin Hanefî tabakata dair *el-Fevâ'idü'l-behiyye*'sinin temel malzemesini oluşturur. *Ketâ'ib*'in Hanefî ulemâsının biyografisine dair en iyi kitap olduğuna işaret eden Leknevî, Kefevî'nin âlimler hakkında verdiği biyografik mâlûmatı olduğu gibi alakâ diğer bilgileri, ayrıca evliya ve sulehâ biyografilerini çıkarmış, gerektiğinde başka kaynaklardan ilâveler yapmış ve yer yer değerlendirmelerde bulunmuştur.

Çok sayıda yazma nüshası bulunan *Ketâ'ibü'l-a'lâmi'l-aḥyâr* (Süleymaniye

KEFEVÎ, Mahmûd b. Süleyman

Ktp., Esad Efendi, nr. 548, Âşir Efendi, nr. 263, Cârullah Efendi, nr. 1580, Hâlet Efendi, nr. 630, Kılıç Ali Paşa, nr. 728, Refsül-küttâb Mustafa Efendi, nr. 690, Gülnüş Vâlîde Sultan, nr. 60, Ayasofya, nr. 3401, Şehid Ali Paşa, nr. 1931, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3048; Köprülü Ktp., Fâzil Ahmed Paşa, nr. 1122; Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 1616, 1617) henüz basılmamıştır. Brockelmann, Kefevî'nin Adırdüddin el-İcî'ye ait *Âdâbü'l-bahş* adlı risâleye bir hâşîye yazdığını da kaydederse de (GAL Suppl., II, 288) bu eser Muhammed b. Abdülhamîd el-Kefevî'ye ait olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmûd b. Süleyman el-Kefevî, *Ketâ'ibü a'lâ-mi'l-ahyâr min fukahâ'i mezhebi'n-Nu'mânî'l-muhtâr*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 548; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 489; Atâî, *Zeyl-i Şekâ'ik*, s. 80, 231, 260, 273; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 3-4; *Sicill-i Osmânî*, IV, 314; *Osmanlı Müellifleri*, II, 19; Brockelmann, GAL, II, 572-573; Suppl., II, 288, 645; Zirikî, *A'lâm* (Fethullah), VII, 172; Halit Ünal, "el-Fevâ'idü'l-behiyye", *DİA*, XII, 502.

AHMET ÖZEL

KEFEVÎ, Mehmed

(bk. AKKİRMÂNİ).

KEFEVÎ HÜSEYİN EFENDİ

(ö. 1010/1601)

Osmanlı kadısı, müderris ve edip.

Kırım'ın liman şehri Kefe'de doğup büyüdüğünden Kefevî nisbesiyle tanındı. Babasının adı İbrâhim olup Bağdatlı İsmâil Paşa'nın Rüstem olarak kaydetmesi yanlıştır. *Risâle fi tefsîri kavlihi te'âlâ "yevme ye'tî âyâtü rabbike"* adını taşıyan bir risâlenin (Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 185, vr. 153-165) yazarı olan İbrâhim b. Yûsuf b. Mustafa el-Kefevî ile aynı şahıs olup olmadığını tayin etmek güçtür.

İlk tahsilini Kefe'de yaptığı anlaşılın Hüseyin Efendi eserlerinde çeşitli vesilelerle kendi hayatının önemli safhalarından bahseder: Kefe'de emlak sahibi tanınmış bir tâcir iken dünyadan el çekip ilim tahsili için İstanbul'a gitmiş (*Sevânihu't-tefe'ül*, vr. 20^b-21^a; *Râznâme II*, vr. 8^a), Kanûnî Sultan Süleyman devrinin sonlarında İstanbul'daki medreselerde dinî ve akfî ilimleri okumuştur. Mülâzemetini Karadâvudzâde Mustafa Efendi'den tamamladıktan sonra II. Selim zamanında Miftah Medresesi'ne müderris olmuştur. Ho-

cası Sahn-ı Semân müderrisi iken 974 Cemâziyelâhîrinde (Ocak 1567) Medine kadısı olduğuna göre Kefevî bu tarihten önce mülâzemetini tamamlamış olmalıdır. 977'de (1569) döndüğü Kefe'de şehrin kadısı Mahmud Çelebi'den riyâziyyât ve mûsiki öğrenmiş (*Sevânihu't-tefe'ül*, vr. 158^{a-b}), ayrıca Nakşibendî şeyhi Hâce Ahmed Sâdık Taşkendi'ye intisap ederek tasavvuf terbiyesi almıştır (*Râznâme II*, vr. 27^b).

Kefevî 985 (1577) yılında 40 akçeli bir medreseye tayinini istemiş (a.g.e., vr. 90^b-91^a), bu isteği gerçekleşmeyince bir müddet sıkıntı çekmiş ve memleketine dönmek zorunda kalmıştır (*Sevânihu't-tefe'ül*, vr. 14^{a-b}, 130^a). Bu sırada tamamladığı *Sevânihu't-tefe'ül* adlı eserini Bahçesaray'da ziyaret ettiği Kırım Hanı II. Gazi Giray'a ithaf etmiştir (a.g.e., dîbâce). Onun Gazi Giray'la yakınlığının devamlı olduğu, 1003'te (1594) Tuna boylarındaki seferlere ve Yanık Kalesi fethine katılan hanın bu seferleri anlattığı bir mektubu Kefevî'ye göndermesinden anlaşılmaktadır. 985 (1577) yılı sonlarında annesiyle birlikte İstanbul'a dönen Hüseyin Kefevî'nin (*Râznâme II*, vr. 41^b-42^a) tekrar müderrisliğe başlayıncaya kadar ne yaptığı bilinmemektedir. Atâî'ye göre 990'da (1582) derecesi 40 akçeliye indirilen Fâtıma Sultan Medresesi'ne müderris tayin edilmiş. 993 Saferinde (Şubat 1585) 50 akçeli Şah Hûban Medresesi'ne nakledilmiştir.

25 Cemâziyelevvel 999'da (21 Mart 1591) Dursunzâde Abdülbâki Efendi'den boşalan Edirnekapı'daki Mihrimah Sultan Medresesi'nde görevlendirilen Kefevî 1002 Ramazanında (Haziran 1594) Sahn-ı Semân müderrisi oldu. Yavuz Selim (Cemâziyelevvel 1003 / Ocak 1595) ve Süleymaniye Dârülhadis (Muharrem 1004 / Eylül 1595) medreselerindeki hizmetinden sonra 1007 yılı Şâban ayında (Mart 1599) mahreç mevleviyetlerinden Kudüs kadılığına tayin edildi. Buradan 1008 Şevvalinde (Nisan 1600) Mekke kadılığına gönderildi. 27 Safer 1010'da (27 Ağustos 1601) Mekke'de vefat etti (Hasîbî, vr. 5^b). Ölümünün, bazı kaynaklarda yer aldığı gibi bu yılın şâban ayında (Atâî, s. 455) kadılıkтан ayrılmış olduğu Kudüs'te (*Sicill-i Osmânî*, II, 185) veya 1012 (1603) yılında Mekke'de (*Keşfü'z-zunûn*, I, 554; II, 1504; Rızâ, s. 27) gösterilmesine itibar etmek güçtür. Mekke'de defnedilmiş olması (Hasîbî, vr. 5^b; Kâtib Çelebi, s. 178) daha doğru görünen Kefevî'nin müderris ola-

rak Edirne'ye döndükten sonra orada vefat edip Zehrimâr Camii haziresine gömüldüğünü bildiren Ahmed Bâdî Efendi'nin bu kanaati de (*Riyâz-ı Belde-i Edirne*, II, 234) hayatı hakkında bilinenlerle uyuşmamaktadır.

Zeki, güzel sesli, güzel ahlâklı, kültürlü, hoşsohbet ve nüktedan bir kişi olan Hüseyin Kefevî Arapça ve Farsça'yı edebiyatlarıyla öğrenmiş, hadis, tefsir, fıkıh ve diğer dinî ilimlerle birlikte matematik, astronomi ve mûsikiye de vâkıf olmuştur. Tahsil hayatı yanında daha sonraları katıldığı ilmî ve edebî sohbetlerde kendisine gösterilen sevgi ve saygıyı eserlerinde dile getirdiği gibi çağdaşları ve yakın dostları olan Kınalızâde Hasan Çelebi, Selânikî Mustafa Efendi, Rüstem Paşazâde Hüseyin Çelebi ve Nev'izâde Atâî de onun ilim ve irfanından övgüyle söz ederler.

Kefevî üç dilde şiir söylemiştir. Türkçe şiirlerinde kelime ve deyimler üzerinde oynayarak mecaz, tevriye ve cinaslarla edebî sanat yapmada ve nazîrede usta bir şair kabul edilmiştir. Kınalızâde Hasan Çelebi, onun Edirneli Emrî'nin bir beytine yaptığı nazîreyi mâna zenginliği bakımından nazîrelerin en iyisi olarak tanıtır (Çavuşoğlu, s. 34). Bazı şiirleri atasözü gibi dillerde dolaşan Kefevî, eserleri içerisine serpiştirdiği parçalarla diğer şiirlerini bir divan halinde toplayamamıştır.

Atâî ve Riyâzî gibi kaynaklarda Türk mûsikisinde eser telif edecek kadar bilgi sahibi olduğu kaydedilen Kefevî devrin mûsikişinaslarından Altuncuzâde ile de yakın arkadaştı (*Sevânihu't-tefe'ül*, vr. 34^b-35^b). Kefe'de güzel sesli gençlerin kendisinden mûsiki dersleri alıp bestelerinden istifade ettikleri (a.g.e., vr. 161^b) ve birçok şiirinin bestelendiği bilinmektedir (Kâtib Çelebi, s. 178; Riyâzî, vr. 56^a).

Eserleri. 1. *Şerh-i Gülistân*. Sa'dî-i Şîrâzî'nin *Gülistân* adlı eserinin Türkçe tercüme ve şerhidir. Kefevî, *Gülistân*'ın önceki şârihleri Sürûrî ve Şem'îyi tenkit ettiği (Atâî, s. 455) bu son kitabının ferâğ kaydında eserini Mekke'de kadı iken 16 Şevval 1009'da (20 Nisan 1601) tamamladığını bildirir. Biraktığı müsveddeyi dostu ve Medine kadısı olan Rüstem Paşazâde Hüseyin Çelebi temize çekip dîbâcesine müellifin tercüme-i hâlini de yazarak esere *Bostân-e'frâz-i Cinân der Şerh-i Gülistân* adını vermiştir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1504). Bu nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı olup (Hamidiye, nr. 1159, vr. 1^b-5^a [*Dîbâce-i Şerh-i Gülistân*]) aynı kütüphanede iki (Hasan Hüsnü Paşa, nr.